

Hallintotiede ja Venäjä

Historialliset muutokset ravistelevat entistä Neuvostoliittoa ja sosialismista vapautuneita Keski-Euroopan maita. Vanhat ja kohtuullisen hyvin dokumentoidut hallinnolliset, poliittiset ja taloudelliset rakenteet ovat murtuneet eikä niitä ole vielä ennätetty korvata uusilla ratkaisuilla. Vanhojen rakenteiden murtumista pystyttiin seuraamaan, samaa tuskin kuitenkaan voidaan sanoa uusien vaihtoehtojen luomisesta puhumattakaan niiden merkityksen arvioimisesta.

Taloudellinen kriisi: On jo itsestään selvyyttä sanoa, että Venäjän talous on vakavassa kriisissä. Vapaiden markkinoiden kieltäminen romutti järkevästä taloudenpidon jo sosialismin aikana. Vapaan hintajärjestelmän korvaaminen hallinnollisella laskennalla subventoituine hintoineen antoi vääriä signaaleja toivottavasta tuotannosta ja esti tehokkaasti uusien tuotteiden innovoinnin. Inflaatio vahingoittaa yhteiskuntaa yhtä voimakkaasti kuin lännessä. Hintojen dramaattinen vapauttaminen saattaa pahimmillaan vaarantaa yhteiskuntarauhan huolimatta virallisista arvioista, että niin tuskin tapahtuu.

Menestyvän talouden infrastruktuuria ollaan Venäjällä vasta luomassa. Laki yksityisestä yrittäjyydestä astui voimaan vuoden 1991 alusta ja osakeyhtiölaki ollaan vasta laatimassa. Uusien yritysten lukumäärästä on vaikea saada tarkkaa tietoa. Kokonaisuutena ottaen niiden lukumäärää voidaan tuskin pitää riittävänä: uusia yrityksiä tarvittaisiin huomattavasti enemmän luomaan uutta työtä ihmisille ja kilpailua. Liikkeenjohdollisten valmiuksien puute saattaa rajoittaa vakavasti yritysten johtamista ja menestystä. Näyttää siltä, että yritysten tuotannon, varastoinnin, kuljetusten ja markkinoinnin edellytykset on rakennettava lähes alusta alkaen.

Venäjän taloudessa on kaksi vaikeasti avattavaa lukkoa. Näistä ensimmäinen on sotateollinen kompleksi ja sen suuruus. Sen muuntaminen siviilikäyttöön ei näytä kuitenkaan viimeisimpien tietojen mukaan kovinkaan helpolta kuten erikoistutkija Jyrki Iivonen osoittaa vakuuttavasti tuoreessa kirjassaan »Pestroika ja asevoimat». Toisena tekijänä ovat tuotannolliselta rakenteeltaan yksipuoliset kaupungit ja paikallistaloudet. Niiden on erittäin vaikea luoda monipuolista tuotantoa, jolla ne voivat korvata tuontia muista paikallistalouksista. Näin Venäjän paikallistalouksilta puuttuvat ne automaattiset prosessit, jotka generoivat uutta työtä, uutta pääomaa, uutta teknologiaa ja uusia tuotteita ja jotka ovat lähes itsestään selvyyksiä läntisten maiden paikallistalouksissa.

On myös otettava huomioon, että Venäjän tuotteet eivät välttämättä pysty kilpailemaan vastaavan läntisen tai aasianlaisen tuotannon kanssa. Venäjän on löydettävä keinot suojella orastavaa tuotantoaan saattaakseen sen kilpailukykyiseksi. Vastaavasti muiden maiden on sallittava Venäjän vienti ilman korkeita tulleja huolimatta siitä, että se lisää kilpailua ja aiheuttaa työttömyyttä naisissa maissa.

Ekologinen kriisi: On käynyt ilmi, että Venäjän maaperä on saastunut erittäin pahasti. Ydinvoimaloiden ja -jätteiden käsittelyssä on havaittu vakavia laiminlyöntejä. Ilman saastuminen maan kaikissa osissa ylittää viralliset normit. Noin sadassa kaupungissa normit on ylitetty yli kymmenkertaisesti. Vanhan hallinnon ympäristöviranomaiset ilmoittivat noin vuosi sitten, että kaikkien suurten jokien kuten Volgan ja Donin vesi on saastunut juoma- ja kastelukelvottomaksi. Armeniassa saastuminen on tuhonnut biologisesti ainakin kolme jokea.

Uzbekistanissa on lasten kuolleisuus on noin kaksi kertaa (46,2 kuolemaa 1000 elävänäsyntyneitä kohti) korkeampi kuin koko uudessa Kansainyhteisössä. Silti tilanne ei ole huonoin, Tajikistanissa vastaava luku on 46,7 ja Turkmeniassa 58,2. Tiedot perustuvat vanhan hallinnon ympäristöviranomaisten antamiin tie-

toihin. Jos Ukrainan hedelmälliset, jopa kaksikin satoa vuodessa antavat pelot eivät olisi niin saastuneita, ne saattaisivat uhata kotoista maataloutta enemmän kuin mahdolliset Eurooppa-ratkaisut.

Ekologinen kriisi osoittaa konkreettisesti sen suhdetta talouteen. Venäjän keho taloudellinen tilanne on itse asiassa eräs niistä pääsivistä, jonka vuoksi ekologisia ongelmia ei kyetä ratkaisemaan. Hyvin syvien taloudellisten vaikeuksien vuoksi maa on tuomittu jatkuvasti saastuttamaan, pilaamaan ympäristöä. Venäjällä ei ole ehkä vuosiin varaa ekologisen kriisin syvenemisen pysäyttämiseksi puhumattakaan siitä, että maa voisi ryhtyä korjaamaan ekologisia vaurioita. Tällä kokemuksella on yleistäkin merkitystä myös muille maille. Vastoin julkisuudessa usein esitettyä käsitystä taloudellinen kasvu ei suinkaan synnytä ekologista kriisiä, vaan taloudellisen kasvun rajoittaminen ja kieltäminen luovat aikaa myöten ekologisen kriisin.

Ideologinen kriisi: Entinen Neuvostoliitto oli perusteiltaan ideologinen valtio. Se uskoi omaan ylivoimaisuuteensa aatteiden kamppailussa. On ehkä liian aikaista julkistaa läntisen liberalismiin voittoa sosialismista. Andrzej Walickin (*Critical Review* 1/1991) keräämien tietojen mukaan Komsomolin nuorisjärjestöön kuuluneista nuorista vain 10 % suosi sosialismia, 19 % suosi kapitalismia ja loput noin 70 % eivät uskoneet mihinkään ismeihin. On todennäköistä, että monet odottavat demokratialta ja vapailta markkinoilta pikaista helpotusta aineellisiin olosuhteisiinsa. Yhtä todennäköistä on, että ne eivät pysty sitä takaamaan niin nopeasti kuin ihmiset halusivat. Puolaa käsittelevässä artikkelissaan "The Free Market in a Republic" Ryszard Legutko (*Critical Review* 1/1991) osoittaa, että odotuksissaan pettyneet ihmiset hylkäävät nopeasti uudet aatteet. Juuri tässä saattaa olla tulevaisuuden totalitarismin tai kulttuurillisen eristäytymisen avain, johon presidentti Boris Jeltsin viittasi helmikuun alussa Kanadassa pitämässään puheessa.

Kuitenkin tällä hetkellä näyttää siltä, että uskonto olisi saamassa entistä hallitsevamman aseman venäläisistä. *Nezavisimaya Gazeta*n viime vuonna (12.3.1991) julkaiseman mielipideselvityksen mukaan vastaajien selvä enemmistö (75 %) epäili maallisia viranomaisia ja uskoi kirkon merkityksen kasvuun julkisessa elämässä. Andrzej Walickin mukaan on todellakin olemassa mahdollisuus, että Venäjä kääntyy sisäänpäin. Hänen mukaansa amerikkalaisten vuonna 1990 Venäjällä järjestämässä seminaarissa "The Renaissance of the Russian Philosophical Tradition" isäntämaan edustajat keskittyivät lähes yksinomaan venäläiseen poikkeuksellisuuteen (exceptionalism) ja mieleen. He määrittivät Walickin mukaan todellisen venäläisyyden itäisen kirkon synnyttämäksi ja ruokkimaksi mystisyydeksi, läntisen rationalistisen ja individualistisen kulttuurin täydelliseksi vastakohtaksi.

Walickin mukaan nämä venäläisyyden manifestaatiot tuovat mieleen Weimarin tasavallan, jossa monet saksalaisista intellektuelleista uskoivat saksalaiseen poikkeuksellisuuteen ja henkiseen ylemmyyteen. He kritisoivat länttä rationaalisuudesta ja arvostivat saksalaista kansanhenkeä (Volksgemeinschaft) vastakohtana läntisen kulttuurin sieluttomuudelle ja kylmyydelle. Walickin mielestä ei ole syytä ummistaa silmiä orastavan venäläisyyden ja saksalaisen kansallismielisyyden yhtymäkohdilta, joissa Saksan massojen syvät pettytykset loivat otollisen maaperän militanttien johtajien valtaannousulle.

Hallintotiede ja Venäjä: Hallintotiede ei ole ollut erityisen kiinnostunut siitä, mitä tapahtuu entisessä Neuvostoliitossa ja Keski-Euroopan sosialismista vapautuneissa maissa. Tätä problematiikkaa tutkivista suomalaista on erityisesti mainittava politiikan ja historian tutkija Jyrki Iivonen, taloustutkija Pekka Sutela, hallinnon tutkijat tohtori Ilmari Susiluoto ja professori Krister Ståhlberg. He yrittävät jalostaa metodologiaa ja luoda teoriaa Venäjän seuraamiseksi. Venäjän historiallisen tilanteen ja sen kaikinpuolisen merkityksen näkökulmasta

Suomi on mitä ilmeisemmin lyönyt laimin tutkimuksellisia mahdollisuuksiaan tässä suhteessa.

On siksi syytä huomata ne tutkijat, jotka paneutuvat hallintotieteellisellä otteella entisen Neuvostoliiton ajankohtaisiin ongelmiin. HM Timo Aarrevaara on kerännyt haastattelemalla aineistoa hallintotieteen lisensiaatin ja tohtorin tutkintoa varten. Hän on haastatellut paikallisneuvostojen uusia valtuutettuja (deputies) Ukrainassa kolmessa kaupungissa, joista yksi on Kiova. Hänen empiirisillä tuloksillaan ei ole yksinomaan tieteellistä, vaan myös käytännöllistä merkitystä. Hallinnon Tutkimus on tyytyväinen voidessaan julkaista ensimmäisenä Aarrevaaran tutkimustuloksia.

Risto Harisalo